

Kangasalan luonto ry.
Jorma Mäntylä
Hölkäsuora 4 F 28
36220 Kangasala
jmantyla@kaapeli.fi
P. 0400 333575

VALITUS

12.5.2017

Suomen luonnonsuojeluliiton
Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry.
Kuninkaankatu 39
33200 Tampere
pirkanmaa@sll.fi
P. 040 515 4557

Korkein hallinto-oikeus

PL 180, Fabianinkatu 15
00131 Helsinki
korkein.hallinto-oikeus@oikeus.fi

**ASIA: VALITUS VAASAN HALLINTO-OIKEUDEN PÄÄTÖKSESTÄ 12.4.2017 17/0124/2
dnro 01613/15/5208 ja 01614/15/5208 (Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
18.6.2015 nro 72/2015/2 Tavase Oy:n hakemus Vehoniemen-Isokankaan harjualueen
tekopohjavesilaitoksen rakentamiseksi ja pohja- ja tekopohjaveden ottamiseksi
Kangasalan ja Pälkäneen kunnissa sekä töiden aloittaminen ennen päätöksen
lainvoimaiseksi tulemista).**

VAATIMUKSET

Valitamme Vaasan hallinto-oikeuden päätöksestä 12.4.2017 17/0124/2, jonka mukaan Tavase Oy:n hakemus tekopohjavesilaitoksen rakentamiseksi ja pohja- ja tekopohjaveden ottamiseksi Kangasalan ja Pälkäneen kunnissa sekä töiden aloittaminen ennen päätöksen lainvoimaiseksi tulemista palautetaan Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston uuteen käsittelyyn. Hallinto-oikeuden päätös on luonnonsuojelulain vastainen ja huonosti perusteltu. Aluehallintoviraston hylkäävä päätös 18.6.2015 nro 72/2015/2 on luonnonsuojelulain mukainen ja tulee pitää voimassa.

PERUSTELUT JA ASIAN TAUSTA: YMPÄRISTÖJÄRJESTÖJEN MUISTUTUS 13.9.2013

Ympäristöjärjestöt muistuttivat yhtiön hakemuksesta 13.9.2013. Päivitämme tässä pääkohdat, koska yhtiö ja Vaasan hallinto-oikeus eivät ole ottaneet huomioon eivätkä ole vastanneet esittämiimme näkemyksiin.

Kangasalan luonto ry. ja Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry. toteavat, että yhtiö julistaa hankkeen yksipuolisesti ja perustelematta yleisen edun mukaiseksi. Luonnonsuojelulaki 1996/1096 § 66 toteaa, että tämän kaltainen hanke voidaan toteuttaa, jos:

"...valtioneuvosto yleisistunnossa päättää, että hanke tai suunnitelma on toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä eikä vaihtoehtoista ratkaisua ole."

Oikeuskirjallisuudessa samankaltaista näkemystä tukevat Suvantola & Similä. He toteavat:

"...vaihtoehdon olemassaolo on ehdoton este hankkeen tai suunnitelman sallimiselle" (Luonnonsuojeluoikeus, s. 264. Edita: Helsinki 2011).

Vaihtoehtoisia ratkaisuja on tarjolla. Pirkanmaalla ei ole vesipulaa, joka pakottaisi nimenomaan tekopohjavesiteknologian käyttöön. Vedenkulutus ei ole kasvanut siten kuin 1980-90-luvun suunnitelmissa arvioitiin, ja Tavasen hakemuksessa väitetään edelleen. Uusimmassa hakemussuunnitelmassa vedotaan ensisijaisesti väestönkasvuun. Tosiasiassa vedenkulutus on väestönkasvusta huolimatta jopa laskenut tai pysynyt ennallaan esimerkiksi Tampereella ja Kangasalla. Henkeä kohti laskettu ominaisvedenkäyttö on laskenut tasaisesti vuodesta 1975 lähtien (ks. Tampereen Vesi: Vuosikertomus ja ympäristöraportti 2016 s. 10, tilasto kattaa ajanjakson 1900-2016).

Vedenhankinnassa voidaan käyttää tekopohjavettä, jos pinta- ja pohjavesiä ei ole saatavilla tai ne ovat saastuneita. Keski-Euroopassa ja ehkä Turun seudulla näin voi olla, mutta ei Tampereen seudulla. Kokemaenjoen vesistön neljä suurta ja puhdasvetistä pääjärveä ovat Tampereella ja lähikunnissa (Näsijärvi, Roine, Längelmävesi ja Vesijärvi) ja lisäksi alueen soraharjuissa on huomattavat pohjavesivarat. Näissä oloissa pinta- ja pohjavesilaitokset ovat paitsi edullisempia myös ympäristöystävällisempiä.

Viittaamme ennakkotapaukseen KHO:1982-A-II-86, joka Suvantolan & Similän mukaan on edelleen pätevä vesilain tulkinta (Luonnonsuojeluoikeus, s. 254). Kyse oli Päijänteen Pulkkilanharjulle rakennettavasta sillasta, jonka rakennusluvan KHO kumosi, koska oli tarjolla vähemmän ympäristöhaittaa aiheuttava hiukan kalliimpi vaihtoehto:

"...seuraukset voitiin pääosiltaan välttää ilman kustannusten kohtuutonta lisääntymistä hankkeen kokonaiskustannuksiin ja aiheutettavaan vahinkoon verrattuna. Näin ollen ja ottaen erityisesti huomioon Pulkkilanharjun maisemallisen ainutlaatuisuuden KHO katsoi, ettei yleinen etu vaatinut sillan rakentamista vesioikeuden päätöksessä tarkoitettulla tavalla sekä myös, että toteutettaessa hanke sanotulla tavalla ei rakentamisesta saatava hyöty ollut siitä johtuvaan

vahinkoon, haittaan ja muuhun edunmenetykseen verrattuna huomattava. Vesioikeuden päätös kumottiin ja hakemus hylättiin.”

Tavase Oy:n tekopohjavesihankkeen kohdalla vaihtoehtoiset ratkaisut ovat paitsi ympäristöystävällisempiä myös edullisempia, koska ei tarvita rakentamista Natura 2000 -alueille. Aluehallintovirasto oli 18.6.2015 ratkaisussaan KHO:n linjalla todetessaan, että:

Pirkanmaan vesihuollon kehittämissuunnitelmassa Vehoniemen-Isokankaan tekopohjavesihanke on yksi mahdollisista kehittämissvaihtoehdoista. Alueen pintavesien tilan paraneminen on parantanut niiden käyttökelpoisuutta. Hankkeen alkuperäinen tarkoitus turvata hakijayhtiön osakaskuntien talousveden hankinta, on osittain menettänyt merkitystään, kun kuntien vedenhankintaa varten on otettu tai suunnitellaan otettavaksi käyttöön muita vedenottamoita. Tekopohjavesihankkeen toteuttaminen haetussa mittakaavassa ei ole välttämätön alueen vesihuollon turvaamiseksi. Näin ollen luvan myöntämisen edellytyksiä hakemuksen mukaiselle teko-pohjavesilaitokselle ei ole (s. 162).

Tavase Oy:n osakkaiden osalta toteamme, että Valkeakosken kaupunki on toteuttanut eropäätöksen ja saneeraa Tyrynlahden vedenottamon.

Hakijayhtiö selittää useassa kohdassa, että raakavetenä käytettävä Roineen vesi ei edellytä esikäsitteilyä, jota KHO edellytti TSV:n Virttaankankaan laitokselle (KHO:2008:58). Vaasan hao on uskonut väitteeseen, vaikka Tavasen tähänastiset imeytyskokeet on tehty talousvedellä. Järvivesi sisältää aina humusta, ja sen vaikutukset imeytysalueiden maaperään ovat huomattavia ja pitkäaikaisia (ks. tarkemmin jäljempänä tieteellinen arviointi). Laajamittaisesta ja pitkäaikaisesta järviveden imeyttämistä (70000-90000 m3/d) jyrkkärinteisellä Vehoniemen-Isokankaan harjulla ei ole koe- tai kokemusperäistä tietoa. Lopullinen varmuus saadaan vain rakentamalla laitos ja käyttämällä sitä vuosikymmeniä. Täten aluehallintovirasto on oikeassa todetessaan:

Jos riittävä arviointi puuttuu, lupaa ei voida varovaisuusperiaatteen mukaan myöntää (Viittaus EUTI:n Vattimeren päätökseen C-127/02, 7.9.2004).

Tavase Oy väittää edelleen, että se kykenee imeyttämään jyrkkärinteisellä Vehoniemen-Isokankaanharjulla 70000-90000 m3/d Roineen vettä kolmella imeytysalueella TUA1-TUA3, joiden pinta-alaksi ilmoitetaan nyt 14,1 ha. Tästä vain 0,98% olisi Natura 2000-alueella. Yhtiön aiemmissa suunnitelmissa luku on ollut 4% luokkaa. Pienempi luku on saatu aikaan ottamalla käyttöön Keisarinharju-Vehoniemenharjun Natura 2000:n ulkopuolelta uusia imeytysalueita ja -menetelmiä, joita taas ei ole tutkittu kokeellisesti eikä koeimeytyksin. LSL 65 § edellyttää myös Natura 2000 -alueiden ulkopuolella olevien toimintojen ottamista huomioon, jos niiden

vaikutukset ulottuvat Natura 2000 -alueelle, mikä tässä tapauksessa on erittäin todennäköistä.

Jyväskylän Vuonteen laitos Laukaassa tuottaa keskimäärin 12500 m³/d. Imeytysalueiden pinta-ala matalalla ja loivarinteisellä harjulla on 33,5 ha. Asiantuntija-arvioiden mukaan jyrkkärinteisellä Vehoniemen-Isokankaanharjulla ei ole mahdollista imeyttää 70000-90000 m³/d vain 14,146 ha alueella. Luvan myöntäminen Tavasen laitokselle laukaisee ketjureaktion: joko imeytysalueita on tuntuvasti laajennettava Keisarinharju-Vehoniemenharjun Natura 2000 -alueella ja sen välittömässä läheisyydessä, tai on rakennettava toinen laitos, kuten yhtiö on esittänytkin, Ylöjärven Pinsiönkankaalle, missä on mm. Pinsiön-Matalusjoen Natura 2000 -alue (FI0356004). Molemmissa tapauksissa aiheutuva haitta Natura 2000:lle on huomattavasti suurempi kuin 0,98%. Aluehallintovarasto on täten oikeassa todetessaan, että

Luonnonsuojelulain 66 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen tai hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos 65 §:n 1 momentissa tarkoitettu arviointi- ja lausunnotonettely osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon (s. 158).

Huomautamme myös, että hanke on ristiriidassa Vehoniemen harjualueen osayleiskaavan kanssa. Se on harjualueella voimassa oleva oikeusvaikutteinen kaava. Suunniteltu pumppaamo Hiedanperässä on Kangasalan rantaosayleiskaavan vastainen (Vehoniemen osayleiskaava, SisM 27.4.1983 sekä Rantaosayleiskaava, Pir 21.12.2001, lehti 9). Hiedanperän alueella on lisäksi kahdesti todennettu viitasammakko-esiintymä.

Kangasalan keväällä 2017 hyväksyttävässä strategisessa yleiskaavassa nro 31 Vehoniemen alue on merkitty matkailun, virkistyksen ja ulkoilun alueeksi (Kangasalan strateginen yleiskaava 2040, kaavaselostus 18.4.2017 s. 15). On selvää, että Tavase imeytysalueineen ja huoltolinjoineen heikentää merkittävästi matkailu-, ulkoilu- ja virkistyskäyttöä.

HALLINTO-OIKEUDEN PÄÄTÖS JA LUONNONSUOJELULAKI - *Erittäin tärkeä yleisen edun pakottava syy ja vaihtoehtottomuus*

Tavasen laitos sijoittuisi osin Natura 2000 -alueelle ja sen muut osat vaikuttavat pitkäaikaisesti Natura 2000-alueeseen. EU-lainsäädännön mukaan tällöin on kyettävä esittämään erittäin pakottavia yleisiä syitä ('*imperative reasons of overriding public interest*', direktiivi 92/43/ETY 21.5.1992 *On the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora*) rakentamisesta Natura 2000 -alueelle. Lisäksi on kyettävä osoittamaan, että tämä on haitattomin vaihtoehto ja haitat ovat kompensoitavissa. Suomen

luonnonsuojelulaki 1996/1096 § 66 toteaa, että Natura 2000 -alueella "...hanke tai suunnitelma on toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä eikä vaihtoehtoista ratkaisua ole."

Kangasalan luonto ry. ja Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry. toteavat, että yhtiö ei ole kuluneina vuosina osoittanut mikä on vaihtoehdoton ja erittäin pakottava yleinen syy rakentaa laitos Natura 2000-alueelle. Tavasen hakemuksen liitteenä oleva FCG:n Natura-arvio on tältä osin puutteellinen. Siinä on viisiportaisella asteikolla päädytty arvioon, että tekopohjavesilaitoksella ei ole Natura-alueen suojeluarvoille "...merkittäviä haitallisia vaikutuksia" tai ne ovat korkeintaan "kohtalaisia". Sentään myönnetään, että "...laitoksen toiminta vaatii tarkkaa seurantaa." FCG:n arviossa myönnetään lisäksi, että lopullinen varmuus suuren tekopohjavesilaitoksen haitoista saadaan vasta pitkäaikaisessa käytössä: "Tekopohjavedestä johtuvia pitkäaikaisia vaikutuksia lähdekasvillisuuteen ei tunneta hyvin, esim. pitkäaikaisen imeytyksen loputtua maaperään jää mm. humusaineita." FCG:n Natura-arviossa ei esitetä mikä on direktiivin 92/43/ETY mukainen erityisen pakottava syy rakentaa tekopohjavesilaitos Natura 2000 -alueelle, eikä siinä kerrota onko tämä haitattomin vaihtoehto tai miten haitat olisivat kompensoitavissa.

Haitat Natura 2000 -alueelle

Vaasan hallinto-oikeuden päätöksessä katsotaan, että hankkeesta ei ennalta arvioiden aiheudu hakemussuunnitelman mukaan toteutettuna ennalta varautumisen periaate huomioon ottaen luonnonsuojelulain 66 §:n 1 momentissa tarkoitettuja merkittävästi heikentäviä vaikutuksia niille luonnonarvoille, joiden vuoksi kyseessä olevat Natura-alueet on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Tämä hallinto-oikeuden lopputulos on virheellinen. Ratkaisu perustuu osin puutteelliseen käsitykseen ennalta varautumisen periaatteen merkityksestä sekä myös Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä.

Vaasan hallinto-oikeus toteaa ratkaisussaan (*Lopuksi s. 113*) seuraavalla tavalla:

Koska arviointi- tai lausuntomenettely tai muukaan objektiivisesti arvioitu asia ei varmuudella osoita, että hanke aiheuttaa kiellettyjä seurauksia, lupapäätöksestä puuttuu muutoksenhakijan esittämällä tavalla sen tarkastelu, miten lupamääräyksillä olisi voitu vähentää haitallisia vaikutuksia. Hankkeen aiheuttamat mahdolliset kielteiset vaikutukset ovat objektiivisesti arvioiden riittävällä varmuudella ehkäistävissä asiakirjoissa esitetyillä toimilla ja alueiden vesitaseen hallinnalla ja siten myös lupamääräysten, tarkkailu- ja seurantavelvoitteen ja valvonnallisin keinoin.

Tekopohjavesihankkeessa vaikutukset eivät ole vastaavalla tavalla peruuttamattomia ja korjaamattomia kuin esimerkiksi Irlannin (C-258/11) tapauksessa on ollut kyse.

Haluamme tässä yhteydessä kiinnittää huomiota em. lainauksen eräisiin kohtiin, jotka ovat yhteydessä hallinto-oikeuden argumentaation kestävyYTEEN myös laajemmin:

1) Päätöksessä todetaan, että *arviointi- tai lausuntomenettely tai muukaan objektiivisesti arvioitu asia ei varmuudella osoita, että hanke aiheuttaa kiellettyjä seurauksia*. Tämä on ennalta varautumisen periaatteen näkökulmasta täysin virheellinen lähtökohta. Periaatteen ja sitä täsmentävän Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) oikeuskäytännön mukaisesti vaatimus on itse asiassa päinvastainen: suunnitelma tai hanke voidaan hyväksyä vain sillä edellytyksellä, että toimivaltainen viranomaisena on varma siitä, ettei ole olemassa mitään tieteelliseltä kannalta järkevää epäilyä siitä, että *haitallisia vaikutuksia kyseisen alueen koskemattomuuteen ei aiheudu*.

Arviointi- ja lausuntomenettelyn ei siten tule hallinto-oikeuden tarkoittamalla tavalla varmuudella osoittaa, että kiellettyjä seurauksia aiheutuu, vaan arviointi- ja lausuntomenettelyn tulee varmuudella osoittaa, ettei kiellettyjä seurauksia aiheudu. Siten hankkeen hyväksymisen edellytys on päinvastainen Vaasan hallinto-oikeuden ratkaisussa esitettyyn. Näkemyksemme mukaan hankkeen arviointi- ja lausuntomenettely ei riittävällä varmuudella osoita, ettei kiellettyjä seurauksia voi aiheutua.

Ottaen erityisesti huomioon luonnonsuojelun valvontaviranomaisena asiassa toimivan Pirkanmaan ELY-keskuksen ja Metsähallituksen antamat lausunnot, on selvää että arviointimenettelyn ja hakijan esittämien väitteiden pohjalta ei ole olemassa edellytyksiä hyväksyä hanketta luonnonsuojelulain 66.1 §:n mukaisesti. Arviointi- ja lausuntomenettelyssä on esitetty huomattavan paljon perusteita sille, että hanke aiheuttaisi todennäköisesti merkittäviä heikentäviä vaikutuksia kyseessä olevien Natura 2000-alueiden koskemattomuuteen. Näitä epävarmuuksia ja todennäköisiä haittoja ei voida poistaa sillä tavoin, että olisi objektiivisesti arvioiden mahdollista todeta, ettei merkittävää heikentymistä aiheudu. Vaasan hallinto-oikeus ohittaa tältä osin Pirkanmaan ELY-keskuksen ja Metsähallituksen sekä aluehallintoviraston näkemykset ja tuntuu uskovan lähinnä hakijan itsensä esittämiä väitteitä. Tämä on kestämaton lähtökohta. Arviointi- ja lausuntomenettely jättää alueiden koskemattomuuteen liittyvien heikentävien vaikutusten osalta huomattavan paljon epävarmuustekijöitä ja sisältää myös punnittuja näkemyksiä Natura-alueiden suojeltaviin luontoarvoihin kohdistuvista heikentämisestä vaikutuksista. Näin ollen on selvää, että hanke on luonnonsuojelulain 66.1 §:n vastainen ja sitä ei voi hyväksyä. Tässä suhteessa aluehallintoviraston aiempi ratkaisu on täysin oikea. Tässä yhteydessä on syytä myös todeta, että Vaasan hallinto-oikeuden päätös ei ollut yksimielinen. Eri mieltä enemmistön kanssa olleet hallinto-oikeustuomarit Hietaniemi ja Viitasaari olivat myös sitä mieltä, että päätös on luonnonsuojelulain 66.1 §:n vastainen. Heidän argumenttinsa ovat tältä osin perusteelliset ja yhdymme niihin.

Hallinto-oikeuden päätöksessä todetaan myös, että (aluehallintoviraston) *lupapäätöksestä puuttuu muutoksenhakijan esittämällä tavalla sen tarkastelu, miten lupamääräyksillä olisi*

voitu vähentää haitallisia vaikutuksia. Käsityksemme mukaan ei kuitenkaan ole lupaviranomaisen tehtävä yrittää löytää syitä sille, miksi ja millä toimenpiteillä haittoja voidaan riittävästi vähentää siten, että lupakynnys mahdollisesti ylittyisi. Lupaviranomaisen tehtävänä on vain arvioida, täyttääkö hakemus sille asetetut edellytykset. Lupaviranomainen voi toki asettaa luvassa määräyksiä, jotka vähentävät hankkeen haittoja ja mahdollisesti jopa poistavat luvan myöntämisesteen. Tässä tilanteessa tämä ei kuitenkaan olisi ollut mahdollista, koska arviointi- ja lausunnotonettely on jättänyt huomattavia epävarmuustekijöitä, joita lupaviranomainen ei käytettävissä olevan aineiston perusteella voi poistaa. Siten hallinto-oikeuden ratkaisu on tältä osin kyseenalainen.

2) Vaasan hallinto-oikeus viittaa ratkaisussaan myös EUT:n oikeuskäytäntöön (s. 62 - 64 sekä 113). Hallinto-oikeuden mukaan *"Tekopohjavesihankkeessa vaikutukset eivät ole vastaavalla tavalla peruuttamattomia ja korjaamattomia kuin esimerkiksi Irlannin (C-258/11) tapauksessa on ollut kyse."* Tämä analoginen tulkinta on virheellinen ja liian suppea.

Ensinnäkin on otettava huomioon, että ko. tapauksessa oli kyse ennakkoratkaisupyynnöstä ja siten siihen liittyviin kysymyksiin vastaamisesta. EUT ottaa siten ratkaisussaan kantaa tulkintakysymyksiin vain siltä osin kuin on tarpeen. Ennakkoratkaisupyynnön yhtenä kysymyksenä oli: "2) Seuraako ennalta varautumisen periaatteen soveltamisesta se, ettei tällaista suunnitelmaa tai hanketta voida hyväksyä, jos siitä seuraisi se, että kyseinen luontotyyppi kokonaan tai osittain häviäisi pysyvästi ja peruuttamattomasti? Näin ollen esitetty kysymys ohjasi annettua vastausta, myös sanamuodoltaan. Siksi asiassa C-258/11 annetusta ratkaisusta ei suoraan seuraa, että vain pysyvät ja peruuttamattomat vaikutukset olisivat sellaista haitallista vaikuttamista alueen koskemattomuuteen kuin luontodirektiivin 6.3 artiklan toisessa kohdassa on tarkoitettu. Myös muunlaiset kuin ainoastaan pysyvät ja peruuttamattomat vaikutukset pitää ottaa päätöksenteossa huomioon, mikäli ne ovat alueen suojelutavoitteiden kannalta merkittäviä. Näin toteaa myös esimerkiksi Gregory Jones artikkelissaan *"Adverse Effects on the Integrity of a European Site: Some Unanswered Questions"* (Teoksessa Jones (ed.) *The Habitats Directive: A Developer's Obstacle Course*. Hart Publishing 2012).

Tähän liittyen on lisäksi huomautettava, että Vaasan hallinto-oikeuden väite siitä, että "EU:n tuomioistuimen oikeustapausten perusteella voidaan todeta, että luontodirektiivin 6 artiklan 2 kohdassa kielletyn heikennyksen on oltava merkittävää kaikkien suojeltujen luontoarvojen eli luontotyyppien, elinympäristöjen ja lajien kannalta", on kyseenalainen. Kyseinen kohta luontodirektiivissä ei sisällä luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen heikentymisen osalta merkittävyyden vaatimusta, toisin kuin lajeihin kohdistuvien häiriöiden kohdalla. Siten luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen kohdalla heikentymisen ei tarvitse olla merkittävää ollakseen luontodirektiivin 6 artiklan 2 kohdan vastaista. Tämä todetaan myös hallinto-oikeuden viittaamassa Euroopan komission tulkintaohjeessa (s. 25 - 26). Nyt käsillä

olevassa tapauksessa on kuitenkin kyse saman direktiivin 3 kohdan soveltamisesta, joten tällä ei ehkä ole välitöntä merkitystä. Mutta arvioitaessa mahdollisia vaikutuksia alueen koskemattomuuteen kokonaisuutena, tämäkin on otettava huomioon.

Hankkeen hyväksymisen edellytyksiä on arvioitava kokonaisuutena, sekä luonnonsuojelulain, luontodirektiivin että EUT:n oikeuskäytännön valossa. Tällöin keskeinen on etenkin ratkaisu C-127/02, johon käytännössä myöhemmin annetut EUT:n ratkaisut pohjautuvat - tämä koskee myös asiaa C-258/11. Ko. päätöksen mukaan suunnitelmat tai hankkeet on arvioitava *asianmukaisesti sen kannalta, miten ne vaikuttavat alueen suojelutavoitteisiin, mikäli objektiivisten seikkojen perusteella ei ole poissuljettua*, että ne vaikuttavat kyseiseen alueeseen merkittävästi joko erikseen tai yhdessä muiden suunnitelmien tai hankkeiden kanssa. Vaikka tämä koskee 6 artiklan 3 kohdan 1 virkettä eli arviointivelvollisuuden määräytymistä, se on huomioitava myös saman kohdan 2 virkkeen tarkoittamassa hyväksymispäätöksessä, koska se määrittää vaikutusten merkittävyyden arviointia. Ratkaisussa todetaan myös, että *kun suunnitelmasta tai hankkeesta kyseisen alueen koskemattomuudelle aiheutuvien haitallisten vaikutusten puuttuminen on epävarmaa, toimivaltaisen viranomaisen on kieltäydyttävä hyväksymästä sitä. Näin on silloin, kun ei ole olemassa mitään tieteelliseltä kannalta järkevää epäilyä tällaisten vaikutusten aiheutumatta jäämisestä.*

Luontodirektiivin 6 artiklan 2 ja 3 kohdat, EUT:n oikeuskäytäntö sekä ennalta varautumisen periaate huomioon ottaen on siten selvää, että nyt kyseessä oleva Tavase Oy:n vedenottohanke ei täytä sille laissa asetettuja edellytyksiä. Näin ollen Vaasan hallinto-oikeuden ratkaisu on tältä osin virheellinen.

HALLINTO-OIKEUS JA LUONNONTIETEELLISET FAKTAT

Vaasan hallinto-oikeus on päätöksessään esittänyt, että arviointi- tai lausunnotmenettely ei varmuudella osoita, että hanke merkittävästi heikentää Keisarinharju-Vehoniemenharjun ja Keiniänrannan Natura 2000 -alueiden suojelun perusteena olevia luontotyyppisiä. Hankkeen aiheuttamat mahdolliset kielteiset vaikutukset ovat Vaasan hallinto-oikeuden mukaan objektiivisesti arvioiden riittävällä varmuudella ehkäistävissä asiakirjoissa esitetyillä toimilla ja alueiden vesitaseen hallinnalla ja siten myös lupamääräysten, tarkkailu- ja seurantavelvoitteen ja valvonnallisin keinoin.

Vaasan hallinto-oikeus on päätöksensä perusteluksi esittänyt hakijalta peräisin olevia väittämiä, joita toimivilla tekopohjavesilaitoksilla tehdyt tieteelliset tutkimukset eivät lainkaan tue. Aluehallintoviraston (AVI) kielteinen lupapäätös on yhtenäinen tämän hetken tutkimustietämyksen kanssa. Hanke merkittävästi heikentää vaikutuksia niille luonnonarvoille, joiden vuoksi Keisarinharju-Vehoniemenharjun sekä Keiniänrannan alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon.

Toimivilla tekopohjavesialueilla tehtyjen laajojen tieteellisten tutkimusten johtopäätöksissä todetaan, että "pintaveden imeytyksen aiheuttamien maaperä- ja kasvillisuusmuutosten vuoksi imeytyksen vaikutuspiiriin ei voi kuulua arvokkaita elinympäristöjä tai luonnontilaisina säilytettäviä alueita. Imeytysalueita onkin pidettävä lähinnä tekopohjaveden tuotantoalueina eikä osana luonnontilaista tai vain metsätalouskäytössä olevaa metsää" (Helmisaari ym. 2003). Tekopohjaveden muodostamisen maaperä- ja kasvillisuusvaikutukset ovat erittäin pitkäaikaisia, toimivilla tekopohjavesialueilla tehtyjen tutkimusten perusteella ainakin vuosikymmeniä, mutta näillä ole Natura-alueita.

Seuraavassa on kannanottoja joihinkin tärkeisiin seikkoihin, joihin Vaasan hallinto-oikeuden päätöksessä on tieteellisten tutkimusten perusteella huomautettavaa.

- 1) Kasvillisuusmuutokset eivät ole väliaikaisia, ne ovat pitkäaikaisia

Vaasan hallinto-oikeuden päätöksessä todetaan, että "Tekopohjavesilaitoksen toiminnan vaikutukset keskittyvät Keisarinharju-Vehoniemenharjun Natura-alueelle sijoittuville imeytysalueille. Imeytysalueella sadetus tulee muuttamaan harjumetsien aluskasvillisuuden luonnetta ennalta arvioiden vain väliaikaisesti. Sadetuksen pitkäaikaisvaikutuksista puustoon ja muuhun kasvillisuuteen ei ole tutkimustietoa."

Vastine:

Vaasan hallinto-oikeus on oikeassa todetessaan, että sadetus tulee muuttamaan harjumetsien aluskasvillisuuden luonnetta. Hallinto-oikeus on kuitenkin väärässä olettaessaan, että muutos on väliaikainen. Maaperän ja kasvillisuuden palautuminen luonnontilaan on pitkäaikainen prosessi. Hallinto-oikeus ei myöskään ole käsitellyt riittävästi pohjavesien luontaisten purkautumiskohtien kasvillisuudessa tapahtuvia ekologisia muutoksia. Tällaista kasvillisuutta on Punamultalukon pohjalla ja varsinkin Keiniänrannan tervaleppäkorven alueella.

Seuraavassa käsitellään sadetusalueiden ennakoitavia muutoksia tutkimustiedon valossa ja sen jälkeen pohjaveden merkitystä Keiniänrannan Natura 2000 -alueeseen.

Toimivilla tekopohjavesilaitoksilla tehtyjen tutkimusten mukaan imeytetty järvivesi kohottaa maaperän pintakerroksen ravinteisuutta ja vähentää happamuutta (kohottaa pH-arvoa), ja maaperämuutos on ilmeisen pitkäaikainen (Derome ym. 2006). Happamuuden väheneminen ja vesitalouden muuttuminen vaikuttavat aluskasvillisuuteen ja puustoon, kosteudelle ja ravinteisuudelle herkat lajit väistyivät ja niistä pitävät lajit hyötyvät. Ruoho- ja heinäkasvillisuus runsastuu voimakkaasti, mutta imeytysalueiden sammal- ja jäkäläkasvustot kärsivät, ja vesisuihkujen alle jääneet kasvustot kuolevat. Erodoituneen, täysin paljaan maan kokonaisala kasvaa (Nieminen ja Helmisaari 2003). Alkuperäiseen maaperän kemialliseen tilaan tai

kasvillisuuden lajikoostumukseen ei muutaman vuoden imeytystauoilla päästä, vaan muutoksista palautuminen vaatii huomattavasti pitemmän ajan. Tämän vuoksi imeytysalueiksi ei tule valita arvokkaita elinympäristöjä tai mieluiten luonnontilaisina säilytettäviä alueita (Helmisaari ym. 2004).

Sadetuksen pitkäaikaisvaikutuksista (yli 10 vuotta imeytyksestä) on nyt uutta tutkimustietoa. Helsingin yliopisto yhdessä Luonnonvarakeskuksen kanssa on tutkinut vuosina 2013-2017 Vuonteenharjun tekopohjavesilaitoksen kasvillisuuden ja maaperän palautumista järvisedellä tapahtuneesta imeytyksestä, joka tehtiin tutkituilla alueilla vuosina 1999-2001. Tutkimusten tieteellinen raportti on työn alla.

Tulosten perusteella imeytysalueiden maaperä ja kasvillisuus ei toipunut järviseden imeytyksestä 12 vuoden aikana. Tämä aika ei ole riittänyt entisten sadetusimeytysalueiden palauttamiseen sadetusta edeltäneeseen tilaan, vaan alueiden maaperä ja kasvillisuus on edelleen vahvasti muuttunut. Maaperän orgaanisen kerroksen pH oli huomattavasti, yhden pH-yksikön, korkeampi imeytysaloilla imeyttämättömiin vertailualoihin verrattuna. 12 vuotta imeytyksen päättymisen jälkeen muun muassa typen mineralisaatio (joka kuvastaa maaperän ravinteisuutta) oli alueella, jota sadetettiin viimeksi vuonna 2001, yli kymmenkertaista sadettamattomaan alueeseen nähden, eli maaperä ei ollut toipunut imeytyksestä. Maaperän muuttuneesta kemiallisesta tilan takia myöskään aluskasvillisuus ei ollut palautunut imeytystä edeltäneeseen tilaan tai imeyttämättömien alueiden kaltaiseksi. Herkät lajit, kuten jäkälät puuttuivat alueelta kokonaan.

Keiniänrannan Natura 2000 -alueella esiintyy tervaleppäkorpea, kosteaa tervaleppävaltaista lehtometsää ja tervaleppäluhtaa. Näiden luontotyyppien esiintyminen edellyttää riittävän korkealla olevaa pohjaveden tasoa sekä osaksi riittäviä tulvia. On huomattava, että tervaleppäkorven alueen kasvillisuustyypit esiintyvät tietyillä, niille ominaisilla kosteustasoilla. Pohjaveden pinnan tason muutokset vaikuttavat kasvillisuuteen suuresti sekä kasvukauden aikana että myös muulloin. Jos pohjaveden taso on talvikaudella liian alhaalla, kasviston juuristo voi vaurioitua vakavasti jäätyminen tai kuivumisen seurauksena. Syrjänharjun juurella oleva Keiniänrannan tervaleppäkorpi saa harjasta pohjavettä monesta kohtaa, alueella on mm. hetteisiä tihkupintoja (Tavasen vastineessa puhutaan virheellisesti letteikkölähteestä, oikea termi on hetteikkölähde). Keiniänrannan alueella pohjaveden luontainen pinnankorkeus ja sen vuodenaikainen vaihtelu on tunnettava hyvin, jotta Natura 2000 -alueen kasviyhdykunnat ja kasvilajisto voidaan turvata. Tavasen hakemuksessa ja vastineessa näitä seikkoja ei ole arvioitu riittävästi, ei myöskään hallinto-oikeuden päätöksessä.

- 2) Tekopohjavesi sisältää lähellä imeytysalueita vielä erittäin runsaasti humusaineita eli orgaanista hiiltä, eikä ole luontaisen pohjaveden kaltaista.

Vaasan hallinto-oikeuden päätöksessä todetaan myös hakijan tekstiä lainaten, että "Tekopohjavesilaitoksen pitkäaikainen toiminta ei hakemuksen mukaan aiheuta seurauksia lähdekasvillisuuteen silloinkaan, kun laitos lopettaa toimintansa. Tämä johtuu siitä, että imeytyksessä maaperään ei jää siinä määrin humusaineita, jotka hajotessaan aiheuttaisivat hapen vähenemisen pohjavedessä. Sadetuksessa raakaveden humus jää pitkälti maannoskerrokseen kasvien käytettäväksi."

Vastine:

Edellä esitetty toteamus on tieteellisen tutkimustiedon vastainen. Hakijalla on virheellinen käsitys tekopohjaveden muodostamisprosessin aikaisista maaperämuutoksista. Tieteellisissä tutkimuksissa, jotka on tehty Suomessa toimivilla tekopohjavesilaitoksilla käytännön mittakaavassa, *järviveden sadetusimeytystä käyttäen*, on todettu humusaineiden kulkeutuvan kokonaisuudessaan pohjavesivyöhykkeeseen tekopohjaveteen, eikä niitä pidäty lainkaan maannoskerrokseen. Päinvastoin, maaperän ylimmät kerrokset lisäävät tekopohjaveteen orgaanista hiiltä. Humusaineet ovat järvivedessä orgaanisena hiilenä (TOC), josta valtaosa on liukoista orgaanista hiiltä. Kaikki järviveden liukoinen orgaaninen hiili kulkeutuu imeytyksessä syvälle pohjavesikerrokseen. Niinpä imeytysalueiden alla tekopohjavesi sisältää vielä ne humusaineet, joita on imeytetyssä järvivedessä (Lindroos ym. 2002, Helmisaari ym. 2006).

Hallinto-oikeuden siteeraama hakijan toteamus, että "... humus jää pitkälti maannoskerrokseen kasvien käytettäväksi" on virheellinen myös siksi, että kasvit eivät käytä orgaanista hiiltä ravintonaan, vaan hyödyntävät yhteyttämisessä ilmakehän hiilidioksidia, ja kuollessaan päinvastoin tuottavat orgaanista ainetta maaperään. Sadetusimeytysalueiden runsastuva yksivuotinen heinä- ja ruohokasvillisuus tuottaa runsaasti orgaanista ainetta maaperän pintakerrokseen ja tällä voi pitemmällä ajalla olla tukkeuttava vaikutus. Tämän vuoksi *sadetusimeytystä käyttävien laitosten imeytysaluevarausten on oltava riittävän suuria.*

3) Imeytysveden humusaineet muuttavat lähteiden veden laatua lähellä imeytysalueita, kuten Keiniänrannassa

Vaasan hallinto-oikeus toteaa, että "kaivoimeytyksessä vesi menee erittäin runsaan hapen mukana maaperään ja humus hajoaa biologisen toiminnan käynnistyttyä sitä mukaa, kun humuspitoista vettä imeytetään. Hakijan esittämä suunnitelma Keiniänrannan vesitaseen hallinnasta, joka pohjautuu alueelta laadittuun pohjaveden virtausmalliin, on tässä vaiheessa riittävä. Keiniänrantaan purkautuvan pohjaveden laatu ei hankkeen seurauksena muutu niin ratkaisevasti, että siitä aiheutuisi merkittävä haittaa niille luontoarvoille, joiden perusteella alue on liitetty Natura- verkostoon. Tekopohjavesilaitoksen ajotavalla, vesitaseen ja luontoarvojen tarkkailulla ja seurannalla voidaan riittävässä määrin turvata alueen luontoarvot."

Vastine:

Edellä esitetty väittäjä on perusteeton. Keiniänrantaan on imeytysalueelta hakijan uuden suunnitelman, jonka toimivuudesta ei ole varmuutta, mukaan vain alle parisataa metriä, joten toimivilta tekopohjavesilaitoksilta saadun tutkimustiedon perusteella on todennäköistä, että Keiniänrannan lähteisiin virtaava vesi sisältää vielä runsaasti orgaanista ainetta ja on lämpimämpää kuin luontainen pohjavesi. Tämä laadullinen muutos tulee merkittävästi muuttamaan Keiniänrannan lähde-eliöstön olosuhteita.

AVIn johtopäätös, että Keiniänrannan lähteikköjen luonnontilaisen vedenlaadun säilymisestä suoja- tai lisäimeytyksellä ei ole varmuutta, koska virtausmatka lähteiköille jää hyvin lyhyeksi, on nykyisen tutkimustiedon mukainen, sillä näin lyhyellä virtausmatkalla tekopohjavedessä on muiden tekopohjavesilaitosten tutkimustiedon perusteella vielä runsaasti liukoista orgaanista hiiltä (Helmisaari ym. 2003).

Hakijan mainitsemasta yli- tai suojaimeytyksestä ei ole kokemuksia eikä apua eliöstöä muuttaviin veden laadun muutoksiin, koska hakija kertoo selityksessään käyttävänsä näitä vasta seurantatuloksiin perustuen ja tarvittaessa, toisin sanoen veden laatu on silloin jo muuttunut. Kaivoimeytyksessä kaikki imeytysveden orgaaninen aine kulkeutuu pohjavesivyöhykkeen maaperään niin kuin sadetusimeytyksessäkin.

Imeytys tehdään järvisedellä ja imeytysmäärät samalle alueelle (hakijan mukaan samoja alueita imeytetään noin vuoden) ovat vuoden aikana jopa *tuhatkertaisia* luontaiseen sadantaan verrattuna (sadetusimeytysalueiden pintakuorma on hakijan mukaan 0,07-0,09 m/h). Vaikka järviseden orgaanisen aineen pitoisuudet eivät olisikaan korkeita, luontaiseen pohjaveteen ja syvälle pohjavesivyöhykkeeseen kulkeutuu suurten järvidesimassojen mukana runsaasti orgaanista ainetta. Esimerkiksi Ahveniston harjulla imeytetystä pintavedestä jäi pohjavesivyöhykkeen maaperään yli 10 tonnia humusaineita vuodessa (orgaanista hiiltä) (Lindroos ym. 2002, 2003).

Tutkimuksissa ei ole havaittu humusaineiden merkittävää hajoamista syvällä pohjavesivyöhykkeessä (Helmisaari ym. 2006). Adsorptio eli pidäytyminen maapartikkeleihin vähitellen pohjavesivyöhykkeessä virtausmatkan aikana on tärkein tapa, jolla tekopohjaveden orgaanisen hiilen määrä vähenee. Tutkimusten mukaan Suomessa erilaisilla tekopohjavesilaitoksilla orgaanisen hiilen pitoisuuden riittävä väheneminen (alle 2 mg:aan litrassa vettä) vaati 160-1300 metrin virtausmatkan, ja tarvittava kulkeutumismatka riippuu pohjavesivyöhykkeen maaperän rakenteesta (Helmisaari ym. 2006).

4) Hakija esittää hyväksyttäväksi suunnitelman, joka poikkeaa täysin hakijan aiemmin tutkimista, toimimattomaksi todetuista suunnitelmista. Ei ole objektiivisesti ja tieteellisesti katsoen mitään takeita edes siitä, toimisiko suunnitelma miltään osiltaan. Varmaa on ainoastaan se, että mikäli suunnitelma voitaisiin toteuttaa, se muuttaisi merkittävästi suojeltuja Natura-alueita.

Hakija toteaa vastaselityksessään, että "vastineisiin liitettyjen Metsäntutkimuslaitoksen ja Helsingin yliopiston lausuntojen sekä Metsähallituksen vastineen antajat ovat ylikorostaneet koetoiminnan ja hankkeen haittoja."

Vastine:

Hakijan väite on perusteeton. Helsingin yliopiston lausunto perustuu Suomessa tehtyyn tekopohjavesilaitosten toimintaa koskevaan (vuosina 1998-2003 tehtyyn) laajaan tieteelliseen tutkimukseen, jonka tuloksiin toimivien tekopohjavesilaitosten (mm. Hämeenlinnan Ahvenisto, Jyväskylän Vuonteenharju, Mikkelin Pursiala, Tuusulan Rusutjärvi ja Jäniksenlinna) toiminta perustuu (Helmisaari ym. 2003). Ko. tekopohjavesilaitoksilla tehty tutkimus perustui käytännön mittakaavaan ja järvisedellä tehtyyn imeytykseen, ja veden muuttumista sekä tekopohjaveden muodostamisen vaikutuksia tutkittiin samoilla laitoksilla vuosien ajan.

Koko ympäristö- ja tutkimuslupaprosessin aikana asiantuntijat (mm. Metsäntutkimuslaitokselta, Helsingin yliopistosta ja Metsähallituksesta) ovat antaneet eri vaiheissa tutkimustietoon perustuvia lausuntoja, joissa todetaan, että sekä Keiniänrannan että Keisarinharju-Vehoniemenharjun Natura 2000 -alueiden luonnonarvot heikkenevät merkittävästi, mikäli tekopohjavesilaitos toteutuu. Tämä pitää edelleen paikkansa.

YHTEENVETO

Luonnonsuojelulain 66 §:n 1 momentin mukaan viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen tai hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos 65 §:n 1 momentissa tarkoitettu arviointi- ja lausuntomenettely osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon. Luvan myöntäminen Tavase Oy:lle on tämän heikentämiskiellon vastainen. Siksi Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston hylkäävä päätös 18.6.2015 nro 72/2015/2 on luonnonsuojelulain mukainen ja tulee pitää voimassa. Sitä vastoin Vaasan hallinto-oikeuden päätös tulee kumota luonnonsuojelulain, luontodirektiivin ja EUT:n oikeuskäytännön vastaisena sekä luonnontieteellisesti väärin perustelujen takia.

Tampereella 12.5.2017

Jorma Mäntylä
Pj. Kangasalan luonto ry.

Tuija Lahti
Varapj. Kangasalan luonto ry.

Heikki Toivonen
Pj. Pirkanmaan
luonnonsuojelupiiri ry.

Juho Kytömäki
Sihteeri, Pirkanmaan
luonnonsuojelupiiri ry.

VIITTEET

Helmisaari, H-S., Derome, J., Kitunen, V., Lindroos, A.-J., Lumme, I., Monni, S., Nöjd, P., Paavolainen, L., Pesonen, E., Salemaa, M. ja Smolander, A. 1999. Veden imeytyksen vaikutukset metsämaahan ja kasvillisuuteen sekä vajo- ja pohjaveden laatuun. VIVA-tutkimushankkeen loppuraportti. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 721. 91 s.

Helmisaari, H.-S., Illmer, K., Derome, J., Hatva, T., Kitunen, V., Lindroos, A.-J., Miettinen, I., Pääkkönen, J. & Reijonen R. 2006. Artificial recharge in Finland through basin and sprinkling infiltration: soil processes, retention time and water quality. Unesco IHP-VI, Series on Groundwater 13: 280-285.

Helmisaari, H-S., Illmer, K., Hatva, T., Lindroos, A-J., Miettinen, I., Pääkkönen, J. & Reijonen, R. (toim.). 2003. Tekopohjaveden muodostaminen: imeytystekniikka, maaperäprosessit ja veden laatu. TEMU-tutkimushankkeen loppuraportti. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 902. 219 s.

Helmisaari, H.-S., Lindroos, A.-J., Derome, J., Korpela, L., Lumme, I., Nieminen, T. & Nöjd, P. 2004. Tekopohjavettä sadettamalla - maaperä- ja kasvillisuusmuutokset. Vesitalous 6: 38-44.

Lindroos, A.-J., Helmisaari, H.-S., Illmer, K. & Reijonen, R. 2003. Orgaanisen aineen kertyminen maaperään. Julkaisussa: Helmisaari, H.-S., Illmer, K., Hatva, T., Lindroos, A.-J., Miettinen, I., Pääkkönen, J. & Reijonen, R. (toim.). Tekopohjaveden muodostaminen: imeytystekniikka, maaperäprosessit ja veden laatu. TEMU-tutkimushankkeen loppuraportti. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 902:183-184.

Lindroos, A-J., Kitunen, V., Derome, J. and Helmisaari, H-S. 2002. Changes in dissolved organic carbon during artificial recharge of groundwater in a forested esker in Southern Finland. Water Research 36:4951-4958.

Derome, J., Lindroos, A-J. & Helmisaari, H-S. 2006. Effect of sprinkling infiltration on soil acidity and fertility properties on a forested esker in Central Finland. Unesco IHP-VI, Series on Groundwater 13: 264-268.